

Személynevek és földrajzi nevek A Pál utcai fiúk fordításaiban

1. Bevezetés. A Pál utcai fiúk eredetileg folytatásokban, tárcaregényként jelent meg 1905–1906-ban, a Tanulók Lapja című folyóiratban (VOIT 1982: 220). Könyvformátumban a Franklin Társulat adta ki először 1907-ben (VOIT 1982: 220). Egy korabeli recenzió szerint „talán nem lehet idegen nyelvre fordítani, mert kissé túlságosan erős benne a couleur locale” (F. P. 1907). Ugyan abban igaza volt a recenzenek, FARKAS PÁL-nak, az Új Idők publicistájának, hogy A Pál utcai fiúk fordítása nehéz a számtalan lokális földrajzi, lexikai és kulturális elem miatt, eddig mégis harmincnyelv nyelven jelent meg a regény; olaszul, portugálul (Braziliában) és lengyelül több kiadásban is (DIA.). Magyarul 95-ször adták ki, a legtöbbször (64 alkalommal) a Móra Könyvkiadó (OSZK Katalógus).

Az alábbi tanulmányban azt vizsgálom, hogy egy, a világirodalmi szcéna szempontjából kevésbé központi helyzetben lévő kultúrából (mint a magyar) milyen fordítói döntések meghozatalával kerülnek át központi (de legalábbis a magyarhoz képest inkább központi) kultúrák nyelveibe (vö. SZILI 2005: 164–165) a műben szereplő tulajdonnevek (személynevek és földrajzi nevek). SZEGEDY-MASZÁK MIHÁLY állítása szerint a kánon szubjektív; nagyban befolyásolja a kor és a földrajzi-kulturális közeg, amelyben megalkotják, az akkori normák, illetve az örökség, amelyet az adott kor értékesnek ítél (SZEGEDY-MASZÁK 1998: 188–194). Jelen dolgozat szempontjából hangsúlyos, hogy A Pál utcai fiúk nem része a világirodalmi kánonnak, illetve hogy egy olyan nyelven íródott, amely nem valamely központi kultúra nyelve. A vizsgálat tárgya, hogy a célnyelvi szövegek ennek ellenére (vagy éppen ezért) mennyiben őrzik meg a magyar elemeket; mennyire domesztikáló (honosító) vagy forenizáló (idegenítő) fordítói stratégiával fordítják őket (vö. VENUTI 2002), illetve mik ezen döntések implikációi. A domesztikáló stratégia alkalmazása során a fordító a magyar elemeket célnyelvi elemekre cseréli annak érdekében, hogy a célnyelvi olvasók nagyobb erőfeszítés nélkül értsék, és könnyebben befogadják a szöveget. A forenizáló stratégia használata során ennek az ellenkezője történik: a fordító a célnyelvi olvasók által egyáltalán nem – vagy csak kevésbé – ismert forrásnyelvi (ez esetben magyar) elemeket emeli be a fordításába, ezzel kockáztatva a könnyebb megértést, ugyanakkor biztosítva azt, hogy a célnyelvi olvasó megismerje a couleur localt, a helyi (magyar) jellegzetességeket.

Angol fordításban először 1927-ben jelent meg a regény. Louis Rittenberg munkájának azóta sem akadt konkurenciája, de az 1994-es kiadáshoz a Corvina már a George Szirtes által átdolgozott fordítást használta (Molnár 1994). Franciául Les garçons de la rue Paul és Les gars de la rue Paul címmel, André Adorjan és Ladislav Gara fordításában jelent meg, először 1937-ben, azóta pedig még négy kiadásban (Molnár 1937, 1958, 1977, 1979, 2007). Az első olasz fordításhoz nem jutottam hozzá, csak feltételezem az olasz nyelvű Wikipédia-oldalon (Wiki) olvasható információk nyomán, hogy egy online, a Skylab Studios által közzétett PDF változat (Skylab) ennek

az 1929-es, Alessandro De Stefani és Stefano Röck Richter által készített fordításnak a digitalizált verziója. Ezen a fordításon kívül (melyből a szövegelemeket az alábbi táblázatokban olasz1 címszó alá gyűjtöttem) Mario Brelich először 1980-ban megjelent (olasz2) és Raffaele Borrelli 1992-es (olasz3) fordításait dolgoztam fel. Az első német fordítás – az OSZK katalógusa szerint – 1910-ben készült (raktári jelzet: 78.782), ám ezt azóta sem adták ki. Az eredetileg 1928-ban Lipcsében kiadott, majd 1934-ben az új ortográfiai szabályok szerint átdolgozott szöveg, mely Edmund Alzalay munkája, eddig hét kiadásban jelent meg Lipcsében, Berlinben, Grazban, Bécsben és Budapesten.

A vizsgálat során az angol, a német, a francia és három olasz fordításon végeztem komparatív elemzéseket. (Mindegyik fordításnak egy-egy újabb kiadásából dolgoztam; adataikat l. a bibliográfiában.)

2. Személynevek. A legismertebb, főbb szereplők és néhány mellékszereplő vezetéknevét – *Boka, Nemecek, Csele, Weisz, Geréb, Csengey, Kolnay, Richter, Szebenics* – minden egyes általam vizsgált fordító változtatás nélkül átvette. A vezeték- és keresztnév egyidejű használatakor automatikusan domesztikál minden fordító, azaz áttérnek az indoeurópai névsorrendre (a keresztnév van elől, utána a vezetéknev). A keresztneveket és a beceneveket a francia, a német és az első olasz fordítás domesztikálta, egy kivétellel (az *Áts Feri* francia megfelelőjében). (Az 1. táblázatban azokat a cellákat, amelyekben a fordító domesztikálta a neveket, szürkével jelöltem; ahol csak tipográfiai eltérés mutatkozik, ott félkövérítést használtam. Az olasz2 fordításban látható ékezetekkel kapcsolatos eltéréseket lentebb tárgyalom.) Az angol fordító csak *Mari* nevével érezte szükségét a domesztikálásnak, bár a *Mary* név angolul nem adja vissza ugyanazt a társadalmi státuszt, amelyet a *Mari* névből magyarul kihallunk. (Mari volt az a cseléd, aki Geréb levelét Bokának kézbesítette.) A francia fordító *Áts Feri* néven kívül minden keresztnévet franciásított. Meglehet, hogy ezzel a forenizáló stratégiával jelezte, hogy *Áts Feri* ellenség. Az első olasz és a német fordító minden esetben a keresztnév, illetve becenevet olasz, illetve német keresztnévi megfelelőjét használta. A német fordító ráadásul – egyedülként – *Franz*-ot ír, ami nem becéző forma.

1. táblázat: Személynevek 1.

Magyar	Angol	Francia	Olasz1	Olasz2	Olasz3	Német
Nemecek Ernö	Ernö Nemecek	Ernest Nemecek	Ernesto Nemecek	Ernö Nemecek	Ernö Nemecek	Ernst Nemecek
Boka János	János Boka	Jean Boka	Giovanni Boka	János Boka	János Boka	Johann Boka
Áts Feri	Feri Áts	Feri Ats	Cecco Ats	Feri Ats	Feri Áts	Franz Áts
Kolnay Pál	Pál Kolnay	Paul Kolnay	Paolo Kolnay	Pál Kolnay	Pál Kolnay	Paul Kolnay
Mari	Mary	Marie	Marietta	Marika	Mária	Marie

A német kiadás sajátja, hogy a fordító az impresszumban részletesen leírja a németesített keresztnevek magyar eredetijét, illetve, hogy a vezetékneveket hogyan kell kiejteni (1. ábra).

1. ábra: A német kiadás paratextusa

Die Vornamen der Jungen sind in Alzalays Übersetzung eingedeutscht, Ernst Nemeček heißt im Original Ernő, Johann Boka János, Desidor Geréb Dezső, Franz Áts Feri, Paul Kolnay Pál sowie auch die Paulstraße eigentlich die Pálstraße ist. Meistens rufen die Jungen einander beim Nachnamen; die Aussprache der Namen wie folgt (Betonung immer auf der ersten Silbe, die Striche zeigen Längen an, keine Betonungen):

Nemeček = Nämätschäk, Boka (stimmloses a), Geréb = Gäreeb, Csele = Tschälä, Csónakos = Tschoonakosch (stimmloses a), Kolnay (das ay bildet eine Art stimmloses ai), Barabás = Barabaasch (ersten beiden a stimmlos), Weisz = Weiß, Leszik = Läsik, Áts = Aats, Pásztor = Paastor, Szebanics = Szäbänitsch, Professor Rácz = Raatsch, Csengey = Tschängäi.

A 2. táblázatban látható, hogy egyes fordításokban *Barabás*, *Csónakos* és *Janó* nevé-nél csak tipográfiai eltérés mutatkozik. A francia fordító minden név esetében elhagyta az ékezeteket. A második olasz fordításban szembetűnő, hogy majdnem minden ékezet (az 1. és a 2. táblázatban is) tompa (balra dől), holott az olasz nyelvben is létezik az általunk használt éles (jobbra dőlő) ékezet. Különösen érdekes, hogy az olasz2 fordítás tompa ékezetet használt a *Barabás*, *Csónakos*, *Janó* és *János* nevek esetében, azonban a *Pál* névben az általunk is használt éles ékezetet nyomtatták. Ez valószínűleg nem Kolnay fontosságát mutatja, hanem inkább azt, hogy a *Pál utca* központi szerepet játszik a műben, és ha már azt *Pál*-nak írták, akkor Kolnay nevét is úgy nyomtatták.

2. táblázat: Személynevek 2.

Magyar	Angol	Francia	Olasz1	Olasz2	Olasz3	Német
Barabás	Barabás	Barabas	Barabás	Barabàs	Barabás	Barabás
Csónakos	Csónakos	Csonakos	Csónakos	Csònakos	Csónakos	Csónakos
Janó	Janó	Jano	Jano	Janò	Janó	Jano

A *Janó* esetében jogos az ékezet elhagyása, hiszen a tót szereplő nevére csakis a magyar fonetika miatt került az ékezet. Csónakos nevének különlegessége – az, hogy beszélő név – az eredeti szövegben szerephez is jut, hiszen Boka a Fűvészkertben így szól hozzá: „Te maradj a csónaknál, úgyis Csónakos a neved” (Molnár 1987: 53). Az általam vizsgált fordítások szinte mindegyike kihagyta ezt a második, a név jelentésével játszó tagmondatot. A Skylab digitális szövegében (amely feltehetően az első olasz fordítás) ez a megoldás olvasható: „Tu rimani a sorvegliare la barca tanto ti chiami Csónakos (*barcaiuolo*).” (Szó szerinti fordításban: Te maradj itt vigyázní a csónakra,

mert Csónakosnak [csónakosnak] hívnak.) Raffaele Borrelli (olasz3) volt a másik, aki fontosnak tartotta lefordítani a második tagmondatot is: „Tu Csónakos resta vicino alla barca, non per niente ti chaimi così.” (Szó szerinti fordításban: Te, Csónakos, maradj a csónak közelében, nem hiába ez a neved.) Mivel az olasz olvasók a *Csónakos* nevet nem tudják összekapcsolni a *barca* szó jelentésével, a fordító joggal érezte szükségét, hogy lábjegyzetben megmagyarázza, mit is jelent a fiú neve. „»Csónakos« in ungherese vuol dire barcaio» (Molnár 2022: 52). (Szó szerinti fordításban: A „Csónakos” magyarul azt jelenti, hogy csónakos.) Borrelli fordítására egyébként is jellemző, hogy mindent, ami valószínűleg nem érthető az olasz olvasó számára, lábjegyzetben magyaráz. Habár szépirodalmi művek fordításakor nem jellemző a lábjegyzet használata, ebben az esetben Borrelli megoldása egyértelműbb, mint a korábbi fordításé, ahol zárójelben van a szó jelentése.

3. Földrajzi nevek. Brazíliában töretlen A Pál utcai fiúk népszerűsége (VINCZE 2021); Magyarországhoz hasonlóan Lengyelországban (HÁMORI 2022) és Törökországban (CYBERMACS 2013) is kötelező olvasmány, és kultuszához tartozik, hogy még Izraelből (BÓDI 2020) is elzarándokolnak a rajongók, hogy végigjárják a könyvben szereplő, ma is létező helyszíneket. Ezért is különösen fontos kérdés az, hogy az egyes fordítók hogyan kezelték a földrajzi nevek, kiváltképpen az utcanevek fordítását. Hiszen ha egy fordításban domesztikált név szerepel (a magyar eredeti „lefordított” változata), hogyan fogja a külföldi rajongó megtalálni a megfelelő helyszíneket? Vagy ha meg is találja, vajon ugyanolyan élmény lesz-e számára úgy, hogy a könyvben nem azt az utcanevet látta, mint amelyet a táblán olvas? Az alábbi táblázatban az általam vizsgált fordítások releváns elemeit rendszereztem. Ugyanúgy, mint fentebb, szűrővel a domesztikáló fordítói megoldásokat jelöltem, félkövérrel pedig a tipográfiai eltéréseket.

3. táblázat: Utcanevek

Magyar	Angol	Francia	Olasz1	Olasz2	Olasz3	Német
Pál utca	Paul Street	la rue Paul	Via Paal	di via Pál	via Pál	Paulstraße
Mária utca	Maria Street	la rue Maria	Via Maria	via Maria	via Mária	Marienstraße
Soroksári utca	Soroksár Street	la rue Soroksari	Via Soroksari	la vie Soroksári	via Soroksár	Soroksaergasse
Köztelek utca	Köztelek Street	la rue Köztelek	Via Köztelek	la via Koztelek	via Köztelek	Köztelekgasse
Esterházy utca	Esterházy Street	la rue Esterhazy	Via Eszterhazy	via Esterházy	via Eszterházy	Eszterhazygasse
Rákos utca	Rákos Street	la rue Rakos	Via Rákos	la via <i>Rakos</i>	via Rákos	Rakosgasse
Üllői út	Üllői Avenue	l'avenue Ullői	Via d'Ullö	il viale Üllői	via Üllö	Üllöier Straße

Meglepő módon a legtöbb fordító – ha mást nem is – éppen a címben is szereplő utca nevét domesztikálta, holott a józsefvárosi séta során a turista a *Pál utca* feliratot látja a táblán (2. ábra). A mű szempontjából nincs jelentősége a névnek, mert természetesen e miatt a Pál utca miatt szerepel a regényben, ahogy azt maga Molnár Ferenc is mesélte: „a Lónyai utca református gimnáziumába jártam, és valóban megvolt a grund a Pál utcában” (VÉCSEI 1966: 35). Nincs tehát okunk feltételezni, hogy bármilyen szimbolikus – esetleg biblikus – jelentése lenne a névnek, ami indokolná annak fontosságát, hogy a *Pál* nevet a fordítók a saját nyelvi ekvivalensükkel helyettesítsék.

2. ábra: Utcanévtábla¹

A magyar utcanévadásra jellemző, hogy egy település felé vezető utat, utcát – *i* képző hozzáadásával – arról az adott helységről neveznek el (pl. *Miskolci út*, *Kassai út*, *Váci út*). A *Soroksári utca* angol és olasz fordításában az *-i* képzőt elhagyták a fordítók. Ez talán még nem okoz nehézséget a turistáknak a névtábla megtalálásában; angolul és olaszul nincs is szükség a képzőre, így elhagyható. A német fordító magyar nyelvi kompetenciáit kérdőjelezi meg az a döntés, hogy az *Üllői út* fordításakor a magyar *-i* képző után tette az azonos jelentéssel bíró *-er* német képzőt, így a szó jelentése 'Üllői'. Szintén az *-er* képző okozott gondot a *Soroksári út* fordításakor is, hiszen a helyes alak *Soroksárer* lett volna a fordító által használt *Soroksaer* helyett. Kérdéses a *Gasse* és *Straße* használata is; nem tűnik következetesnek, hogy Alzaly melyik utat, utcát fordította az általában kisebb utcát jelölő *Gasse* szóval, illetve az általában nagyobb utakat, utcákat jelölő *Straße*-vel. A *Köztelek utca* esetében mindenki meghagyta az eredeti nevet, bár az olasz fordításban elmaradt a mellékjel. A *Rákos utca* is csak a francia és német fordításban veszítette el az ékezetet. Az *Esterházy utca* esete különleges, hiszen három fordítás is (olasz1, olasz3, német) a másik magyar írásmódot vette át, holott a Pál utcai fiúkban mindig is az *Esterházy* írásmód szerepelt. Az *Esterházy* célnyelvi használata „túlforenizáló”; mintha a fordítóknak az *s* betűs alak nem lett volna elég magyaros. Ezt KAPPANYOS *túlnormalizálás*-nak hívja, „melynek következtében a feltétlenül szükségesnél jóval nagyobb az információvesztés, [és ezt] egyértelműen diszfunkciónak tekinthetjük a kulturális transzfer rendszerében. Hátterében, úgy tűnik, egyfajta kulturális renyhesség, kényelmesség rejlik, mind a fordítói (továbbá

¹ Forrás: <https://www.szeretlekmagyarorszag.hu/budapest/pal-utcai-fiuk-helyszinei-ma/> (2024. 02. 15.)

szerkesztői, könyvkiadói) gyakorlat, mind a befogadói elvárások oldalán.” (KAPPANYOS 2015: 137–138.)

Az utcaneveken kívül számos fontos helyszín van a regényben. A *múzeum*-ot – ahol Nemecek üveggolyóit elvették a Pásztorok – egyik fordítás sem tudta visszaadni. Mindegyikben a *múzeum* szó célnyelvi megfelelője szerepel, a legtöbb esetben magyar-*r*ázó betoldással, hogy a *múzeum* kertjét hívták *múzeum*-nak a fiúk, ami ilyen formában helytelen fordítás: nem utal arra, hogy a műben saját kifejezést használtak ennek a helyszínnek a megnevezésére.

4. táblázat: Egyéb földrajzi nevek 1.

Magyar	Angol	Francia	Olasz1	Olasz2	Olasz3	Német
A múziumban. A Múzeum-kertet hívták így.	...in the museum. By “museum” was meant the lawn surrounding that public institution.	au jardin du musée	museo. (Cosi s’usa chiamare il giardino del museo.)	Museo	Museo (il giardino del Museo)	Museum (den Garden des Museums)
Józsefváros	Joseph District	au loin	quartiere Giuseppino	del quartiere spandeva allegria	Quartiere József	Josefstadt
Ferencváros	Francistown section	IXe arrondissement	quartiere Francesco	il distretto di Ferencváros	Quartiere Ferenc	Franzensstadt

A *Józsefváros* és *Ferencváros* nevet az angol, az olasz1 és a német fordítás domesztikálta. A francia megoldás a praktikusságra törekszik: Ferencvárost csak egyszerűen ’IX. kerület’-nek hívja. A *Józsefváros* négy helyen szerepel a szövegben, és a francia fordítás minden alkalommal kikerüli a használatát. Az alábbi táblázatban a francia megoldások magyar fordítása is szerepel. Félkövérrrel kiemeltem azt a szót, szókapcsolatot, amely a *Józsefváros* nevet helyettesíti a célnyelvi szövegben.

5. táblázat: A *Józsefváros* francia megoldásai

Magyar	Francia	A francia magyar fordítása
Egy vidám harang kongott valamerre a Józsefvárosban (18)	Quelque part au loin une cloche sonner allégrement (23)	Valahol messze vidáman szólt egy harang.
A láрма messze halt el, valami józsefvárosi kis utcácskában (63)	Peu à peu le bruit s’évanouit dans les ruelles des faubourgs. (76)	Lassacsқан elhalkult a zaj a külvárosi síkátorokban.
A vörösingesek a józsefvárosi reáliskolába jártak (126)	Les chemises rouges étaient les élèves du lycée rival (151)	A vörösingesek a rivalis középiskolába jártak.
A józsefvárosi templom felől lány harangszó szállott (206)	Un doux son de cloche s’était élevé du côté de l’église proche (252)	A közeli templom mellől halk harangszó hallatszott.

Józsefváros nevét kihagyni nem jelent információvesztést, így ez a fordítói döntés a célnyelvi olvasó hasznára válik, szemben például az olasz1 megoldásával, ahol a *Giuseppino* negyed szerepel mind a négy szöveghelyen. Ez a domesztikáló gesztus ugyan otthonossá teszi a szöveget az olasz olvasó számára, viszont „az ilyen fordítás gyakran pontatlanul reprezentálja az eredeti szöveg értelmét, és félreértéseket, torzításokat okoz. A veszélyek közül a legnyilvánvalóbb a túlzott domesztikálás, a hamis ekvivalenciákra hagyatkozás.” (KAPPANYOS 2015: 135.) A *Giuseppino* a *Giuseppe* név becézett alakja, amely nem fér össze azzal, hogy a VIII. kerület 1777-ben Józsefről kapta a nevét, „a Habsburg trónörököséről, Mária Terézia elsőszülött fiáról, akiből néhány év múlva II. József, a »kalapos király« lett. (Létezik néhány forrás arra vonatkozólag is, hogy Józsefváros a nevét a Horváth Mihály téren ma is álló plébániatemplom védőszentjéről, Szent Józsefről kapta, de ez sokkal kevésbé valószínű verzió.)” (SZABADOS 2021.) Akár a trónörököséről, akár a szentről kapta nevét a kerület, semmiképpen sem helytálló a becéző alak.

A *grund* – bár köznévi – a bandaregény (KOMÁROMI 1999: 139) legfőbb eleme, ezért elengedhetetlen a tárgyalása. Az alábbi táblázatban látható, hogy két fordításon kívül – amelyek a *terület* szó célnyelvi ekvivalensének használatával franciául *le terrain*-nek, olaszul pedig *il campo*-nak fordították –, mind megőrizte a forrásnyelvi szövegben szereplő alakot; az olasz3 fordításban a nagy kezdőbetű használatával tulajdonnévvé is előlépett. (Mivel a németben a főneveket nagy kezdőbetűvel írjuk, ugyanez a gesztus a német megoldásnál nem feltételezhető.) A *grund* kurzíválását három fordításban is alkalmazták; vélhetően azért, mert sem angolul, sem olaszul nincs önálló jelentése (az online szótárak mindkét nyelv esetében a német *Grund* szóra hivatkoznak), és a kiemelés a *grund* szó szövegben elfoglalt központi szerepét hivatott jelezni már az első szöveghelytől kezdve, ahol a magyarban is nagy hangsúlyt kap. A II. fejezetben írja le Molnár a *grund*ot és a fiúk életében betöltött szerepét: „A *grund*...” (a II. fejezet első mondata, Molnár 1987: 20). A francia és az olasz1 fordítás minden vizsgált szöveghelynél következetesen domesztikál. A német is minden bizonnyal ezt tenné, ha a *grund* nem lenne eleve német szó (ÚESzWeb.). Az olasz3 fordításban Borrelli lábjegyzetben meg is magyarázza, hogy a *grund* német szó, és mi a jelentése: „Termine tedesco che significa: terra, suolo, fondo, sedimento, fondamento, ragione, causa, motivo, intimo. Analogamente *gründen* significa: fondare, poggiare, basarsi e *begründen* ha il significato di motivare” (Molnár 2022: 15). (Szó szerint: Német kifejezés, jelentése: föld, talaj, fenék, üledék, alap, ok, indok, indíték, bensőséges. Hasonlóképpen a *gründen* azt jelenti: alapozni, rátámaszkodni, arra alapozni, a *begründen* pedig motiválni, megalapozni, megindokolni.)

6. táblázat: Egyéb földrajzi nevek 2.

Magyar	Angol	Francia	Olasz1	Olasz2	Olasz3	Német
grund	<i>grund</i>	le terrain	il campo	in <i>grund</i>	il <i>Grund</i>	der Grund
Füvészkert	Botanical Gardens	Jardin des Plantes	giardino botanico	Orto Botanico	Orto Botanico	Botanischen Garten

A Fűvészkert weboldala csak magyar nyelvű, ám ha a fenti fordítások bármelyikét beírjuk a Google keresőbe a *Budapest* és a mű azonos nyelvű címének keresőszavaival együtt, akkor a *Fűvészkert* egyértelműen megjelenik a találatok között. Nem is lett volna tanácsos a tulajdonnevet eredeti formájában átvenni, mert akkor az olvasó nem értette volna egészen a harmadik fejezetig, ahol a helyszín megjelenik. Előtte azonban már hat helyen szerepel a *Fűvészkert* szó a szövegben, ahol – ha magyarul vették volna át a fordítások – teljes értetlenséget okozott volna a célnyelvi olvasóban. (Hacsak lábjegyzetben meg nem magyarázták volna, de a lábjegyzetelést – Borrelli kivételével – egyik fordító sem alkalmazta.)

4. Összegzés. A vizsgált szövegekről elmondható, hogy fordítóik általában következetes döntést hoztak a nevek fordításakor: többnyire konzekvensen vagy domesztikáltak, azaz a célnyelvi olvasó kultúrköréhez inkább illeszkedő célnyelvi megfelelőt alkalmazták, vagy forenizáltak, vagyis a magyar eredetit emelték át a célnyelvi szövegbe. A későbbiekben a szövegek komparatív elemzése során a szociopragmatikai elemekre, reáliákra és idézőigékre fókuszálva azt a hipotézist kívánom majd bizonyítani, hogy a fordítói döntések következetesek minden általam vizsgált elem tekintetében, ami globálisan is domesztikált, illetve forenizált célnyelvi szövegeket eredményez. Elmondható, hogy a magyar – félperiférián lévő – kultúra nyelvéből valamely központi kultúra nyelvére fordított célnyelvi szöveg nem egyértelműen és nem minden esetben alkalmaz domesztikáló stratégiát.

Felhasznált források

- Molnár, Ferenc 1929. *I ragazzi della via Pál*. Ford. De Stefani, Alessandro – Röck Richter, Stefano Sapiientia, Roma.
- Molnár, Ferenc 1937. *Les gars de la rue Paul*. Ford. Adorjan, André – Gara, Ladislas. Stock, Paris.
- Molnár, Ferenc 1958. *Les garçons de la rue Paul*. Ford. Adorjan, André – Gara, Ladislas. Hachette, Paris.
- Molnár, Ferenc 1977. *Les garçons de la rue Paul*. Ford. Adorjan, André – Gara, Ladislas. Hachette, Paris.
- Molnár, Ferenc 1979. *Les gars de la rue Paul*. Ford. Adorjan, André – Gara, Ladislas. Hachette, Paris.
- Molnár Ferenc 1987. *A Pál utcai fiúk*. Móra Könyvkiadó, Budapest.
- Molnár, Ferenc 1994. *The Paul Street Boys*. Ford. Rittenberg, Louis. Corvina Kiadó, Budapest.
- Molnár, Ferenc 2007. *Les gars de la rue Paul*. Ford. Adorjan, André – Gara, Ladislas. Hachette Livre, Paris.
- Molnár, Ferenc 2011. *I Ragazzi della Via Pál*. Ford. Brelich, Mario. Giunti, Firenze.
- Molnár, Ferenc 2022. *I ragazzi di via Pál*. Ford. Borrelli, Raffaele. Feltrinelli, Milano.
- Molnár, Ferenc 2023. *Die Jungen von der Paulstraße*. Ford. Alzalay, Edmund. Anaconda, München.
- Molnár, Ferenc 2023. *The Paul Street Boys*. Ford. Rittenberg, Louis. Corvina Kiadó, Budapest.
- Skylab = *I ragazzi della Via Pál*. Skylab Studios. <https://skylabstudios.it/ragazzi-via-paal/i-ragazzi-della-via-paal.pdf> (2024. 02. 01.)

Hivatkozott irodalom

- BÓDI GÉZA 2020. A Pál utcai fiúk Izraelben. *Izraelinfo* 2020. 05. 16. <https://izraelinfo.com/2020/05/16/a-pal-utcai-fiuk-izraelben/> (2024. 02. 02.)
- CYBERMACS 2013. = Kalandok Isztambulban és Törökországban 2013. Pál utcai fiúk, mint kötelező olvasmány. (sic) <http://isztambul.info/blog/2013/07/04/pal-utcai-fiuk-mint-kotelezo-olvasmany/> (2024. 02. 02.)
- DIA. = *Molnár Ferenc bibliográfia*. <https://dia.hu/dia-szerzok/molnar-ferenc/bibliografia> (2024. 02. 02.)
- F. P. [FARKAS PÁL] 1907. A Pál-utcai fiúk. [Kritika.] *Új Idők* 13: 306.
- HÁMORI BLANKA 2022. Tudtat? A Pál utcai fiúk a lengyeleknél is kötelező olvasmány. *Csodálatos Lengyelország* 2022. 11. 23. https://csodalatoslengyelorszag.blog.hu/2022/11/23/-pal-utcai-fiuk-lengyelul?utm_medium=doz&utm_campaign=bloghu_cimlap&utm_source=kult (2024. 02. 02.)
- KAPPANYOS ANDRÁS 2015. *Bajuszbögre, lefordítatlan – műfordítás, adaptáció, kulturális transzfer*. Balassi Kiadó, Budapest.
- KOMÁROMI GABRIELLA 1999. Az ifjúsági regény klasszikusai. In: KOMÁROMI GABRIELLA szerk., *Gyermekirodalom*. Helikon Kiadó, Budapest. 137–167.
- OSZK Katalógus = <https://nektar2.oszk.hu> (2024. 01. 30.)
- SZABADOS DÁNIEL 2021. Pesti mesék: Miért épp Józsefváros a nyolcadik kerület neve? *Life* 2021. 01. 23. <https://www.life.hu/just-life/2021/01/pesti-mesek-miert-epp-jozsefvaros-a-nyolcadik-kerulet-neve> (2024. 02. 03.)
- SZEGEDY-MASZÁK MIHÁLY 1998. *Irodalmi kánonok*. Alföldi könyvek 1. Csokonai Kiadó, Debrecen.
- SZILI JÓZSEF 2005. *Irodalomtudat-hasadás. Az irodalom interkulturális elmélete*. Opus 7. Balassi Kiadó, Budapest.
- ÚESzWeb. = *Új magyar etimológiai szótár*. Szerk. GERSTNER KÁROLY. MTA Nyelvtudományi Intézet / Nyelvtudományi Kutatóközpont, Budapest, 2011–2024. [Szerkesztés alatt, online kiadás.] <https://uesz.nytd.hu/index.html> (2024. 02. 02.)
- VÉCSEI IRÉN 1966. *Molnár Ferenc*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- VENUTI, LAWRENCE 2002. *The Translator's Invisibility. A history of translation*. 2nd edition. Routledge, Abingdon – New York.
- VINCZE BARBARA 2021. Még mindig kultikus Braziliában a Pál utcai fiúk és fordítója is. *Telex* 2021. 10. 10. <https://telex.hu/kult/2021/10/10/ronai-pal-paulo-brazilia-a-pal-utcai-fiuk-kultusz> (2024. 02. 02.)
- VOIT KRISZTINA 1982. Molnár Ferenc és a Fraklin Társulat. *Magyar Könyvszemle* 98: 220–229.
- Wiki = *I ragazzi della via Pál*. https://it.wikipedia.org/wiki/I_ragazzi_della_via_Pál (2024. 02. 01.)

SASVÁRI ANNA

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-4263-2104>

Miskolci Egyetem

Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar

ANNA SASVÁRI, Personal names and geographical names in the translations of the novel *A Pál utcai fiúk* [‘The Paul Street Boys’]

This paper presents decisions taken by translators concerning names in the novel *A Pál utcai fiúk* [‘The Paul Street Boys’]. It examines the extent to which the target language texts retain or domesticate the Hungarian names and explores the implications of these strategies. The central question is, what translation decisions are given preference in the rendition of a Hungarian work when translated into the language of a central culture? This analysis forms part of a broader research project in which the translation choices under investigation concern textual elements (e.g., sociopragmatic elements, realia and onomastic elements) that bear the spatial and temporal imprint of a particular period and culture.

Keywords: literary names, literary translation, translation of proper names, translation strategies, Hungarian source language, Ferenc Molnár, *The Paul Street Boys*